

על כישלון ונסיגה מה יקרה אם ארצות-הברית תיכשל בעיראק

רוני ברט

נתונה לעלות הכספית, ותומכים במדיניות חוץ מציאותית, כגון ברנט סקורופט (Scowcroft), העוסקים בתווית המחיר הדיפלומטי. דעת הקהל חצויה במידה שווה, עולה ויורדת לפי הנסיבות והתחושות. בפברואר 2006 העדיפו 50 אחוזים להחזיק את החיילים בעיראק (עליה של שני אחוזים לעומת חודש ינואר) לעומת 46 אחוזים שרצו להחזיר את החיילים הביתה (נרידה של שני אחוזים).³ מאחר שתרחיש של פינוי מתוך כישלון הוא אפשרי, הוא מעורר את השאלה: מה תהייה השלכותיו?

משמעותות מבית

מבחינה פנימית, לא רק ממשל בוש יאבד את אמון הציבור, אלא הרפובליקנים ככלל עלולים לשלם מחיר לטווח ארוך. היתרון שיש להם עתה בענייני ביטחון לאומי על פני הדמוקרטים "יפי הנפש" יעלם ככל הנראה. הנשיא בוש נראה כבר עתה כ"נטל" על סיכוייהם של רפובליקנים להיבחר בבחירות הביניים הקרובות, ב-2006.⁴ אמנם בחירות בדרך כלל אינן בענייני מדיניות חוץ; ועם זאת, אם הטרור ו/או המזרח התיכון יהיו נושאים עיקריים במערכת הבחירות של 2008, אזי אפשר שהדמוקרטים יחזרו

והסונים ממלחמת אזרחים כוללת, יש סיכוי סביר שמעשי התגרות נוספים יצליחו בסופו של דבר לסכל את התכנית האמריקנית בעיראק. מוטב אפוא להתכונן לתרחיש של כישלון: פינוי הכוחות האמריקניים בטרם הושלמה המשימה ולפני שבוש יעזוב את הבית הלבן בינואר 2009.² סבירותו של תרחיש כזה אמנם נמוכה ביותר לנוכח נחישותו של הנשיא; למרות זאת, דיון באפשרות "מה יקרה אם" מועיל כדי להבהיר מה מונח על כפות המאזניים.

פינוי-מתוך-כישלון עלול להתרחש בגלל מבוי סתום פוליטי מתמשך בעיראק, קיום לוחמת גרילה ופעילויות טרור שסיומן אינו נראה לעין, או הידרדרות אל מלחמת אזרחים בהיקף מלא (שאולי תגרום לעלייה במספר האבדות בנפש של האמריקנים). נסיבות כאלה עלולות לכפות על מקבלי ההחלטות בארצות-הברית להבין שאי-אפשר להשלים את המשימה או שהספיחים האפשריים, במונחים של מדיניות חוץ או מדיניות פנים, מסוכנים מדי. טיעונים כאלה כבר נשמעים לא רק מפי הדמוקרטים אלא גם מפי קבוצות שונות בקרב הרפובליקנים: בדלנים תומכי פאט ביוקאנאן, שמרנים הדוגלים בצמצום כוחה של הממשלה ודאגתם

שיא ארצות-הברית ג'ורג' בוש נחוש בדעתו: ארצות-הברית לא תסיג את כוחותיה מעיראק בטרם תשלים את משימתה – יצירת עיראק חופשית ודמוקרטית. הוא אמר זאת במאי 2003 אחרי הפלת פסלו של סדאם, ומאז חזר על כך שוב ושוב, לרבות בנאומו על מצב האומה בינואר 2006. באוקטובר 2005 הגדירה מזכירת המדינה קונדוליסה רייס את יעדיה של ארצות-הברית בעיראק בזו הלשון: "שבירת ההתקוממות... מניעת הפיכתה של עיראק למקלט [לטרוריסטים]... שינוי משמעותי מבחינה פיננסית וכלכלית... הקמת מוסדות לאומיים אמיתיים [אשר] יגשרו בין פלגים וקבוצות אתניות... [ו]יספקו שירותים חיוניים".¹ אין זה מפתיע אפוא שהיא לא הוציאה מכלל אפשרות שחיילים אמריקנים עדיין יהיו בעיראק בעוד עשר שנים.

עם זאת, אפשרות של כישלון קיימת ומקבלת חיזוק משמעותי מן ההשלכות של הפיצוץ בסמארה. אפילו אם יימנעו השיעים

ד"ר רוני ברט, חוקר בתכנית מרשה ריקליס ליחסי ישראל ארצות הברית, מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים

לשלטון בווינגטון. מחד גיסא, אנשי השמאל הדמוקרטים, כגון אל גור (Gore), הווארד דין, סנטור ראס פיינגולד, התומכים בנסיגה מוקדמת, יוכלו לזעוק "אמרנו לכם"; מאידך גיסא, אנשי מרכז, כגון מנהיגת המיעוט בבית הנבחרים ננסי פלוסי (Pelosi),

קרוב לוודאי כי הופעתו של "סינדרום עיראק" הניאו-בדלני (המזכיר את "סינדרום וייטנאם") תזיק לדוקטרינת בוש, המבוססת על חד-צדדיות ומניעה מקדימה

או הסנטורית הילארי קלינטון, ישמרו על זקיפות קומה בנוסח ה"הגנה החזקה" שלהן. פלוסי תומכת באסטרטגיה של יציאה סבירה כדי שארצות-הברית תוכל להתמקד בנושאים הנראים לה דחופים יותר: המלחמה בטרור ובשני האיומים הגרעיניים (איראן וצפון קוראה). קלינטון, המובילה במירוץ לבחירת המועמד הדמוקרטי לנשיאות, תיעזר בהיעלמות סוגיית עיראק מאחר שהיא מותקפת עתה בידי מתנגדי המלחמה מן השמאל.

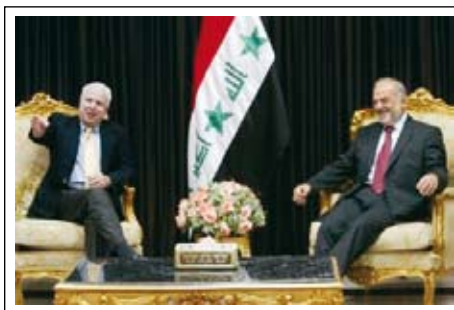
במושגים של דוקטרינת ביטחון לאומי, ארצות-הברית עלולה לחרוג מן המסלול הנוכחי של ניאוו-שמרנות קיצונית אל דמוקרטיזציה באמצעות כיבוש. קרוב לוודאי כי הופעתו של "סינדרום עיראק" הניאו-בדלני (המזכיר את "סינדרום וייטנאם") תזיק לדוקטרינת בוש, המבוססת על חד-צדדיות ומניעה מקדימה.⁵ האם פירושו של דבר הוא שיימנע גם השימוש בכוח מוגבל למטרות מוגבלות (בנוסח קוסובו)? התשובה

תלויה באופי ובמשך הרתיעה מפני המנוסה בעיראק. 42 אחוזים מן האמריקאים (הרמה הגבוהה ביותר מאז שנות השבעים) מסכימים שארצות-הברית צריכה "לעסוק" בענייניה מבחינה בינלאומית.⁶ בו בזמן יש אליטה דו-מפלגתית המאמינה שעל ארצות-הברית להמשיך ולקיים את התחייבויותיה ולהציג נוכחות מתקדמת.

משמעויות אזוריות ובינלאומיות

יציאה מעיראק של "השוטר" האמריקני השומר על שיווי המשקל עלולה לטמון בחובה כמה התפתחויות, כגון מלחמת אזרחים ממושכת, לבנוניזציה (לרבות התערבות זרה), חלוקה (רשמית או למעשה) של המדינה, או דיכוי מוחלט של המיעוט הסוני בידי הרוב השיעי (היפוכו של המצב שהיה תחת שלטונו של סדאם). התפתחות סבירה פחות אבל לא בלתי אפשרית לחלוטין היא השמדת האוטונומיה הכורדית, שתזכה לשבחים מצד שכנותיה של עיראק. אפשר להצביע על שתי תוצאות כמעט ודאיות: האחת, המדינה-היורשת (היחידה או העיקרית) תהיה שיעית; והאחרת – גיבושה של ישות סונית השואפת לשינוי המצב. (מעין "סוניסטון" רוויזיוניסטית).⁷

עיראק בהנהגה שיעית תקיים קשרים

הסנטור ג'והן מקקין וראש ממשלת עיראק אבראהים ג'עפרי, 24 במרץ 2006.

קרובים עם איראן. קרבה כזאת כבר צומחת. למרות ההקפדה על דקדוקי עניות דיפלומטיים, הדבר יגביר את הבהלה בקרב חברות המועצה לשיתוף פעולה של מדינות המפרץ (GCC). לערב הסעודית תהיה סיבה להגביר את ערנותה מול המיעוט השיעי שלה בצפון-מזרח המדינה; "תחיבת האף" האיראנית במעין התקוממות של האוכלוסייה השיעית בתימן היא סימן מעורר דאגה. האמינות האמריקנית תעורר בדיוק בשעה שבה היא נדרשת ביותר. כישלון אמריקני בעיראק, המלווה באיראן "מתגרענת" ומחוזקת, עלול לגרום למדינות המפרץ להטיל ספק ביכולת הקיום של הקשר הביטחוני עם ארצות-הברית. כדי למנוע מעבר להגמוניה איראנית תצטרך ארצות-הברית להציע ערובות משוריינות ונדיבות יותר וייתכן שגם בכך לא די.⁷ במושגים של נפט, התוהו-והוה בעיראק ימשיך לגרום לעליית המחירים; עיראק

כישלון אמריקני בעיראק, המלווה באיראן "מתגרענת" ומחוזקת, עלול לגרום למדינות המפרץ להטיל ספק ביכולת הקיום של הקשר הביטחוני עם ארצות-הברית

יציבה וקרובה יותר לאיראן עלולה לחזק את הסולידריות בין מדינות אופ"ק (OPEC). שני התרחישים אינם מבשרי טובות.

אם הסונים לא ייטבחו או "יטוהרו" או ידוכאו לחלוטין, עשויה פלוג'ה למלא את מקומה של קאבול כבירת עולם הטרור –

הזירה הישראלית

רבות נאמר ונכתב על הקשר שבין התכנית האמריקנית בעיראק לבין העימות הישראל-פלסטיני, או ליתר דיוק, על התפיסה שיש קשר כזה. היו בעולם ובישראל מי שטענו כי מפת הדרכים היא המחיר ששילמה ארצות-הברית לבריטניה ולדעת הקהל העולמית. לעומת זאת, פקידים אמריקנים בכירים טענו כי הדחתו של סדאם תקדם אווירה מתונה יותר, המתאימה להשכנת שלום במזרח התיכון. הנחות יסוד כאלה

כל כישלון אמריקאי הוא רע לישראל. כל מצב עולמי שבו ארצות-הברית נחלשת אינו מבשר טובות לישראל

הן כלליות מדי וחשופות לטעונונים בעד ונגד הקשר שבין שתי הבעיות. הדברים אמורים גם בנוגע להשלכות של כישלון אמריקני בעיראק. מחד גיסא, ארצות-הברית עשויה להחליט שאין היא יכולה להרשות עוד אזור סכנה במזרח התיכון, ובעקבות נסיגה מעיראק עליה אפוא לחדש ביתר שאת את מאמציה בארץ הקודש בתקווה שמול רוח הרפאים של הכישלון יעמוד חזון

על ניצחון: ארצות-הברית הובסה בידי טרוריסטים מכיוון שלא יכלה לשאת את המספר הגואה של אבדות בנפש. האירופים ישוּבו ויטענו במשנה תוקף כי ונוס שלהם מאפילה על מארס האמריקני, ושהכישלון האמריקני בעיראק מוכיח כי שימוש בכוח מחמיר את הבעיות במקום לפתור אותן; וגם כמוצא אחרון יש להעדיף הסכמה רב-צדדית באמצעות מועצת הביטחון על פני שימוש בכוח, וכי הסכמה בינלאומית כזאת – שהייתה אפשרית רק תוך גילוי סבלנות אמריקנית – הייתה עשויה להיות ההבדל המכריע בשיקום מוצלח של עיראק יציבה. כישלון בעיראק יחזק גם את גישתן המכשילה-מאזנת של רוסיה וסין מול ארצות-הברית, אשר כבר כיום משקיעות לא מעט מאמץ בהתנגדות למהלכים אמריקאיים בינלאומיים. היוקרה האמריקנית תידרדר לשפל חדש; יכולת ההרתעה האמריקנית עלולה להתערער, לפחות במקרים שיש בהם אפשרות של התחייבות צבאית לטווח ארוך. ארצות-הברית תיראה לא רק כ"קאובי מטקסס", אלא אף גרוע מזה, כקאובי כושל בתפקידו. היחלשותה של הנחישות האמריקנית תציג למדינות העולם, לדיקטטורים ולטרוריסטים מסר כי ארצות-הברית יכולה לעשות פחות ואף רוצה לעשות פחות.⁸

במתן חסות לקבוצות טרור ובהפצת צרות בעיקר כלפי ערב הסעודית וכלפי ירדן המוחלשת (לעומת סוריה מחוזקת). תונחת מהלומה גם על מאמציה של ארצות-

האירופים ישוּבו ויטענו במשנה תוקף כי ונוס שלהם מאפילה על מארס האמריקני, ושהכישלון האמריקני בעיראק מוכיח כי שימוש בכוח מחמיר את הבעיות במקום לפתור אותן

הברית להחדיר דמוקרטיה, אף שההשלכות המעשיות על מאמץ זה אינן ברורות: אם עד אז תושג התקדמות במקום אחר באמצעות דמוקרטיזציה זוחלת "תוצרת בית", עיראק תוכל להיות מוצגת "רק" ככישלון בהשתלה חפוזה של דמוקרטיה. בשונה מן היציבות היחסית שצמחה בדרום-מזרח אסיה אחרי מנוסת ארצות-הברית מווייטנאם, התוצאה מכישלון אמריקני במזרח התיכון תהיה קרוב לוודאי חוסר יציבות. האזור יהיה מקום מסוכן יותר מכפי שהיה לפני מארס 2003.

מבחינה בינלאומית, מעמדה של ארצות-הברית ייפגע. אוסאמה בן-לאדן יכריז

הערות

1. <http://www.state.gov/secretary/rm/2005/55303.htm>. ראו גם הגדרה דומה של יעדים אמריקניים ב-"National Strategy for Victory in Iraq", National Security Council, November 2005.
2. פינני טרם השלמת המשימה הוא אפשרי גם במשך כהונתו של הממשל הבא. עם זאת, תרחיש כזה מותנה בגישתו – בעבר ובעתיד – של הנשיא הבא כלפי עיראק. זהו משתנה בלתי ידוע שאי-אפשר לנתחו.
3. Pew Center February 2006 poll, <http://people-press.org/reports/display.php3?ReportID=269>.
4. Pew Center February 2006 poll, http://www.pewtrusts.com/ideas/ideas_item.cfm?content_item_id=18&issue_name=Public%20opinion%20and%20polls&issue=11&page=18&name=Public%20Opinion%20Polls%20and%20Survey20Results.
5. John Mueller, "The Iraq Syndrome", *Foreign Affairs*, 84, no. 6 (November–December 2005).
6. *The Economist*, February 11, 2006, p. 4.
7. מאידך גיסא, אם יצליחו האמריקנים להיפטר מן הכישלון העיראקי בצורה מועילה, תהיה ארצות-הברית, המשוחררת מן הכבלים של עיראק, בעמדה טובה יותר כדי לטפל באיראן.
8. הדבר עלול להוביל לנטייה לפיצויות (למדיניות תקיפה מדי) כדי להוכיח שארצות-הברית אינה נמר של נייר.

1991, ישראל נתפסת כשוברת קואליציה. אף-על-פי-כן, ישראל חייבת להתכונן לקראת איומים גוברים על ביטחונה, כגון מרכז טרור סוני (עם קשרים אל החמאס?), או חיזבאללה כמויפה-כוח שיעי בלבנון. ייתכן בהחלט שיהיה בסיס לשיתוף פעולה סודי עם ירדן ועם כורדיסטאן נגד איומים משותפים.

האיום הקונבנציונלי של עיראק הוסר מעל ישראל בשנת 1991; האיום הגרעיני

הוכח כלא-קיים. כישלון אמריקני בעיראק ישנה את "החזית המזרחית" מבשרת הרעות מאיום שולי יחסית למקור חדש של טרור וחוסר יציבות.

ההצלחה. מאידך גיסא, ארצות-הברית הנתונה במצב רוח של התבוננות פנימית ושל אכזבה עלולה להחליט כי בעיות מזרח-תיכוניות בלתי ניתנות לשליטה, אין להן פתרון ולפיכך מוטב להכילן. בחששה מפני כישלון נוסף, ארצות-הברית תגביל את מעורבותה. קשה לצפות מראש איזו דרך תיבחר. המדיניות תהיה תלויה בנסיבות הישראליות-הפלסטיניות הרבה יותר מאשר ב"נשורת" מעיראק.

עניין זה מביא אותנו אל סוגיית ההשלכות על ישראל ועל מדיניותה. היות שארצות-הברית היא ידידתה ובעלת-בריתה הגדולה ביותר של ישראל, אפשר לומר בביטחון שכל כישלון אמריקאי הוא רע לישראל בדרך כלל. כל מצב עולמי שבו ארצות-הברית נחלשת אינו מבשר טובות לישראל מכיוון ששחקנים בינלאומיים (מחוזקים) אחרים יגלו פחות אהדה כלפי ישראל. עם זאת, אם תחליט ארצות-הברית להתנתק באופן חלקי מחמת חוסר סבלנות כלפי הסרבנות והטרור הפלסטיניים (לפי דוגמת חוסר הסבלנות של בוש כלפי ערפאת), עמדתה של ישראל תתחזק.

מעבר לסוגיה הפלסטינית המידית, כל ניסיון אמריקני לעצב תגובה אזורית כלשהי על עליונות אפשרית של השיעים או כלפי מרכז טרור סוני, לא יכלול את ישראל. כפי שהוכח בהקדמה למלחמת המפרץ בשנת